

С.О. КОПИЛОВ

кандидат філологічних наук, старший співробітник лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ

**ЛОГІКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ
ПСИХОЛОГІЧНИХ КУЛЬТУР**

Копилов С.О. Логіко-методологічні проблеми інтеграції психологічних культур. Труднощі інтеграції психологічного знання великою мірою зумовлені відсутністю релевантної загально-логічної моделі сполучення його компонентів та аспектів, зокрема на рівні цілісних систем (підходів) як унікальних психологічних культур. Ця модель має на онтологічному рівні відображати надскладні внутрішньо-психічні відношення та стосунки психіки з непсихічною дійсністю, а на методологічному – відповідні відношення між підходами, кожен з яких акцентує певне начало (атрибут) психічного життя та певний спосіб його дослідження. У статті розвинуто припущення, що ці реалізовані чи можливі стосунки можуть бути описані у термінах «групи логічних перетворень» (В.С. Біблер) - логіки парадоксу, логіки начала буття і мислення, логіки трансдукції (граничного переходу) та логіки діалогу. З цих позицій окреслено методика й напрями аналізу відношень між логічними осередками провідних систем новітньої психології, в відтак – шляхи їх інтеграційного діалогу.

Ключові слова: логічна модель інтеграції, психологічна культура, інтеграційний діалог.

Постановка проблеми. На нашу думку, гарним введенням у проблему інтеграції психологічного знання (із практикою включно) є опис його нинішнього стану психології, даний А.В. Юревичем: «Вона і надалі виглядає як мозаїка конкуруючих підходів, шкіл та концепцій, у ній, як і раніше, страждає на дефіцит “твердого”, загальноприйнятого знання... Кількість (теорій) не переходить у якість (психологічного знання й т.п.), і давно зрозуміло, що з’ява одного-другого десятка нових теорій навряд чи покращить ситуацію. Властиві 70-м рр. минулого століття надії на появу певної єдиної та загальноприйнятої теорії, яка інтегрує психологічне знання й водночас об’єднає психологів, виявилися нездійсненими мріями... Все це неминуче породило... відчуття, що психології для розв’язання її “одвічних” методологічних проблем потрібне щось інше, а не чергова теорія» [11, 3; 7].

Відтак можна виокремити провідні ознаки кризи психологічного знання: 1) *мозаїчність* (велике розмаїття й фрагментація) та внутрішня суперечливість; 2) *релятивність*, непевність (брак усталених загальноприйнятих теорій, постулатів, методик тощо); 3) переважання *кількісного, екстенсивного* аспекту розвитку над *якісним* – над *інтенсивним* осягненням масиву теоретичних конструкцій, емпіричних даних та методів; 4) переважання *конкурентних, агонічних* (або індиферентних) стосунків між дослідниками над продуктивною

комунікацією, співпрацею; 5) *стагнація* в опрацюванні *провідних методологічних проблем* (колізій); 6) *відсутність реалістичної, дійової моделі інтеграції* психологічного знання, зокрема недостатність для цієї мети суто теоретичного розмислу у класичному або й некласичному розумінні, а отже - 7) *нагальна потреба у трансформації всезагальних засад науково-психологічної раціональності*.

Цей «вузол» питань інтеграції має розв'язуватися одразу на декількох взаємопов'язаних *рівнях* - «внутрішньо»-теоретичному, міжпарадигмальному, міждисциплінарному і, нарешті, на рівні взаємодії психології з іншими галузями людинознавства, культури. Окрім того, доцільно вслід за Г.О. Баллом виокремлювати (водночас усвідомлюючи їх єдність) *онтологічний* аспект інтеграції (план єдності, цілісності *предмета* психології) та аспект *гносеологічний* або методологічний - єдність *методу*, способу розуміння предмета та дій щодо нього. Нарешті, знов-таки вживаючи терміни Юрєвича, слід розрізнити інтеграцію *стихийну* та *цілеспрямовану* (точніше, на наш погляд, - *спонтанний* і *рефлексивний* плани будь-якої інтеграційної діяльності), а також її *когнітивний* і *соціальний* (конкретніше, за визначенням В.А. Мазилова [7], - *соціально-комунікативний*) аспекти.

Останні дослідження і публікації. Необхідність врахування всіх цих відношень, багатовимірність проблеми інтеграції як пріоритетного предмета сучасних методологічних досліджень породили низку підходів до її розв'язання, часом не менш протилежних, ніж провідні орієнтації новітньої психології. Зокрема, зберігає актуальність протиставлення методологічного *монізму* та *плюралізму*, хоча ці категорії наразі постають доволі неоднозначними, вимагають переосмислення (стисло кажучи, окреслюється логічно суперечливий ідеал сучасної психології як «плюралістичної» – оскільки реальне розмаїття підходів не може й не повинно зникнути – і водночас «моністичної» у тому сенсі, що ці підходи (орієнтації, системи) мають кожен у свій спосіб покладати *єдиний, цілісний предмет* і, відповідно, *метод* пізнання). У якості окремих орієнтацій виділяють методологічний лібералізм та – як його крайню форму - анархізм; подеколи з ними пов'язаний принциповий *еклектизм*, який, однак, може виступати і як самостійна позиція. Загалом же різні підходи до розв'язання (або й «зняття») вищезгаданої антитези монізму та плюралізму певною мірою узагальнюються в настановленнях *постнекласичної раціональності* на «мережеву» будову знання (на противагу системності), на його «багатовимірність», «плинність» тощо. Однак, на нашу думку, сама ця парадигма наразі не є достатньо окресленою й сформованою; зокрема, самі вищезгадані категорії й постулати потребують ґрунтовного аналізу й «довизначення» (якого прибічники цієї орієнтації часом принципово уникають).

Незвідною до перелічених підходів можна вважати *комунікативну* орієнтацію, яка, втім, нині також є недостатньо окресленою й усталеною [7; 9]. Декларації щодо необхідності «продуктивного спілкування» чи «діалогу» (у чому сходяться практично всі, хто розглядає проблеми інтеграції) найчастіше не супроводжуються визначенням конкретних засад та форм цього спілкування. Головне ж, немає чіткого уявлення про те, які суттєво нові способи мислення й

діяльності науковців та форми «продукту» (знання) мають виникнути у жаданому діалозі. Одним з рідких винятків у цьому плані, на який варто спертися, є праці Г.О. Балла, де розлого розкривається сенс *діалогічних універсалій* соціальної взаємодії, зокрема інтеграційної комунікації науковців [1], та значною мірою намічено її стратегію.

Цілі і завдання статті. У підсумку на рівні «мета-методології» - рефлексії сутності інтеграційної діяльності - відтворюється те саме питання: в якому сенсі можлива (і чи потрібна взагалі) вищезгадана *єдина* модель інтеграції? Або, інакше кажучи: чи можуть реальний, неусувний плуралізм та суперечливість психологічного знання (зокрема, і на рівні «саморозуміння» психології) якимось чином обернутися цілісністю?

Виклад основного матеріалу дослідження. Можна завбачити, що ці питання стосуються не лише психології і значною мірою мають розв'язуватися на загально-епістемологічному рівні – як проблеми *логіки сучасного наукового* (і не лише наукового) *пізнання*. Водночас, природно, не можна ігнорувати специфіку людинознавства, де надскладність предмета, за думкою більшості методологів, зумовлює особливу структуру знання та способів його здобування. Тож, загалом вважаючи необхідним застосування у психології новітніх епістемологічних підходів та принципів, що виникли у природничих чи кібернетичних науках і пов'язуються зазвичай з поняттям некласичної та постнекласичної раціональності (до прикладу, синергетики та теорії неврівноважених систем, загальної теорії систем, когнітивістики), слід стерегтися неправомірних узагальнень і щоразу виробляти *особливу* стратегію застосування «іншонаукових» принципів та понять.

Це, зокрема, стосується тлумачення й використання *принципу доповняльності* радикально відмінних трактувань предмета (теорій, моделей тощо), що вперше був експліцитно сформульований Н.Бором й нині набуває дедалі більшої загальнонаукової ваги. У цьому контексті поставлені нами досі запитання можна переформулювати так: яким чином існуючі нині «складові» психологічного знання – а надто його цілісні системи, що часто суперечать одна одній на рівні «перших засад» - можуть постати «по-борівськи взаємодоповняльними» (В.С. Біблер) [3]? І, конкретніше, якою у світлі цього принципу може бути форма їх *дієвих* відношень (тобто стосунків між *суб'єктами* дослідницької та практично-психологічної діяльності) та форма їх доповняльності у покладеному *продукті* – науковому тексті, системі практичних дій тощо?

Методика і результати дослідження. Вищенаведене двоєдине запитання, власне, відповідає двом згаданим дещо раніше аспектам інтеграційної діяльності – соціально-комунікативному та когнітивно-логічному. Тож слід враховувати й конкретно осмислювати *взаємовизначення*, взаємне відображення *міжлюдських* стосунків, з одного боку, та *логічних* відношень між концептами, твердженнями, теоріями тощо – з іншого. Тут можна згадати дане В.С. Біблером та А.Г. Волинцем визначення *діалогу*: «спілкування людей як ідей та ідей як людей». При цьому будь-яка інтеграція, як вказує О.В. Завгородня, являє собою взаємодію суб'єктів наукової діяльності [6, 4]. Відтак

наперед виходить саме комунікативний аспект психологічного пізнання. Це водночас виключає два спрощених трактування доповняльності – 1) як «арифметичного» додавання (простого «викладання» поряд чи один за одним) різних трактувань предмета пізнання, що рівнозначне тому ж таки еклектизму при фактичній взаємній змістовій непроникності різних точок зору, та 2) як їх формального узагальнення - підведення під більш загальне поняття, що нівелює їх продуктивні риси як унікальних цілісностей. Адже стисло визначена вище регулятивна ідея діалогу спонукає розуміти будь-який підхід, теорію, концепцію як непіддатну редукції особисту «сміслову позицію», або ж «ідею, невіддільну від особистості» (у термінах філософії М.М. Бахтіна [2]; пор. також відому концепцію особистісного знання). Отже, така ідея, позиція має сприйматися як особлива (достатньо сформована чи потенційна) *культура мислення та практичної діяльності*. Саме в контексті орієнтації на поняття культури набуває строгого, неметафоричного сенсу поширена теза щодо «продуктивної комунікації теорій» (а не лише їх носіїв!). З іншого ж боку, спілкування (взаємодія) суб'єктів дослідницької та практично-психологічної діяльності має слідувати законам *логіки* - логіки формування та трансформації ідей, розвитку теорій та психологічної практики.

Відтак очевидно, що така двоєдина «діа-логіка» інтеграції (власне - існування й розвитку науки) не співпадає ані з *феноменологією* міжособового спілкування (зокрема й діалогічного), ані з уже розробленими формально- чи змістово-логічними (діалектичними) засобами створення й аналізу теоретичного знання. Отже, відповідна логічна модель ще підлягає розробці, що, на нашу думку, є одним з пріоритетних методологічних завдань у контексті розв'язання перелічених вище проблем інтеграції сучасної психології. Дана розвідка є спробою на основі розроблюваного нами *діалого-культурологічного підходу* попередньо окреслити засади й шляхи *інтеграційного діалогу науково-психологічних культур*.

Передусім слід зупинитися на двох вищезгаданих змістових планах інтеграційних стосунків між системами знання чи психологічної практики – онтологічному та методологічному. Очевидно, загальною об'єктивною підставою (онтологічним підґрунтям) та стимулом інтеграції психологічного знання є саме уявлення про *цілісність* предмета психології - індивідуальної психіки, психічного життя тощо. Ця єдність, як відомо, постулюється всіма значущими підходами класичної та некласичної психології, однак трактування її *характеру й природи* в цих напрямках відрізняються часом до протилежності. Саме це, поряд із контрверсами *методів* дослідження, дало підставу для поширених у постмодерністську добу тверджень про несумісність або й взагалі «неспівмірність» численних «психологій». Однак історія наукової психології являє не лише аутичне взаємозаперечення чи індіферентне співіснування, але й активну взаємодію (співвіднесення, плідний спір, «згоду» тощо) суттєво відмінних психологічних систем. Яскравим прикладом цього є період так званої відкритої кризи, що робить його перспективним об'єктом історіологічного аналізу у контексті проблеми інтеграції. Саме у реальних колізіях та спорах «багатьох психологій», що майже одночасно постали у першій третині ХХ ст., а

також у *можливих* або й логічно необхідних, але не здійснених варіантах розвитку й розв'язання цих колізій можна шукати шляхи «медіаційного опрацювання суперечностей» (Г.О. Балл), форми доповняльності систем.

Однак це передбачає аналіз характеру цих фундаментальних протиріч. Останні, як відомо, спонукали деяких істориків науки та методологів виокремити «діади» чи антиномічні пари категорій, що найчастіше виступали як *сутнісні атрибути* психічного та на різних етапах визначали розвиток психології ХХ ст. (див., напр. [11]). Та, всупереч поширеній думці, історія науки являє не лише конкуренцію й почергове домінування цих начебто взаємовиключних категорій, але й спонтанний або цілеспрямований пошук їх *взаємовизначення*, взаємопокладання.

Суттєво також, що у цих поняттях «сконцентровано» провідні питання психологічного пізнання – про сутність відношень психіки з непсихічним. Це, зокрема, такі традиційно виокремлювані проблеми, як *психофізична* (психіка та фізична реальність), *психофізіологічна* (психічне та організм), *психогностична* (психіка та світ як предмет «відображення»), «*психопрактична*» (за М.Г. Ярошевським – психіка та поведінка чи діяльність), *психосоціальна* (психіка та соціум); до них наразі, на нашу думку, слід додати *психоінформаційну* (психіка та інформаційні системи).

При цьому практично для всіх психологічних систем зворотнім боком вищезгаданих колізій - ще однією фундаментальною, хоч і не завжди чітко окреслюваною проблемою - постає *відношення психічного до самого себе*. Ці рефлексивні стосунки, - один з аспектів *самоспрямованості* як надскладної специфічної властивості людського буття, яка лежить, зокрема у підґрунті феноменів *свідомості* та *особистості*, - наразі постає одним з провідних предметів наукового дослідження. Новітні психологічні підходи (системи) суттєво по-різному тлумачать і сам цей факт самовідношення, самопокладання психічного, і його зв'язок з переліченими вище планами «зовнішніх» стосунків.

Отже, фундаментальні розбіжності між вищезгаданими науково-психологічними культурами полягають саме у характері постановки та розв'язання цих проблем, у переважному зосередженні на тій чи тій з них та у відповідній ієрархії напрямів та завдань досліджень. І з цим невід'ємно пов'язане вищезгадане трактування природи психіки як цілого – точніше, знов-таки тлумачення *проблеми* її цілісності. Кожна з систем акцентувала, як зазначалося вище, певний атрибут («начало», провідну сутнісну ознаку) психічного, який вкупі з відповідним «пояснювальним принципом» (Л.С. Виготський [4]) конституював єдність предмета психології й водночас окреслював *характер детермінації* психічного. Саме питання про детермінованість психіки - «класично»-причинну, цільову, «комплексну» тощо – постало спільним стрижнем усіх вищезгаданих проблем та предметом сперечання різних систем. При цьому на тлі зіткнення й почергового домінування різних концепцій зовнішньої детермінації (фізичної, соціальної, біологічної, «технічно»-інформаційної...) протягом ХХ – початку ХХІ ст. зростає вага й змістовність ідеї *внутрішньої*, власне психічної причинності, поза якою психологія, за слушним зауваженням В.А. Роменця, взагалі

позбавляється сенсу [8]. Отже, ключовою проблемою (і то не лише для психології, а й для людинознавства, для сучасної культури взагалі) постає співвідношення між різними типами зовнішніх детермінант, а надто – між зовнішньою детермінацією й *самодетермінаційною* (самовизначальною, само творчою) інтенцією та спроможністю людини.

Тепер можна констатувати, що фундаментальна суперечність різних підходів є неминучим наслідком *універсалізації*, генералізації ними певного «пояснювального принципу» та атрибутивного визначення психічного. Між тим саме на цьому принциповому «редукуванні» - зведенні психіки як логічного суб'єкта до певного *одного* атрибута - ґрунтується більшість вищезгаданих провідних орієнтацій (систем). І їхня «живучість» свідчить, що цей методологічний хід є загалом закономірним, продуктивним – поскільки, вочевидь, відбиває *дійсну* всезагальну, «суб'єктно»-конститутивну (а відтак – інтеграційну) роль відповідного атрибута («начала») у формуванні й функціонуванні психіки. Тобто, це начало (або правильно віднайдена «одиниця», якщо згадати ще одну методологічну ідею Л.С. Виготського) реально здатне «відображувати» у собі і породжувати з себе *всю психіку як ціле*. Парадоксальна ж ситуація *множинності* таких «першопочатків» свідчить про «плюралістичну» природу та устрій психічного (у М.Бахтіна: «Свідомість є *pluralia tantum*» [*множина*. – С.К; 2]). Точніше, беручи до уваги необхідність взаємовизначальних стосунків між цими одиницями – квазісуб'єктами, надскладна цілісність психічного життя має *діалогічний* характер. Саме це зумовлює рівноправність багатьох цілісних теоретичних «проекцій» психіки (див., напр., точку зору М.С. Гусельцевої [5]) та передбачає діалогічну форму їх гаданого сполучення.

При цьому історіологічний аналіз свідчить, що саме вільне, необмежене розгортання логіки певного психічного чи навіть «метапсихічного» феномену (спроба поширити її на все внутрішнє життя) та абсолютизація значущості відповідної категорії як універсального принципу кінець кінцем веде до віднайдення *межі* його застосування, тобто до іманентного (!) «виходу» на необхідність застосування іншого принципу, іншої логіки. Однак ці емпіричні ситуації, що повторювалися в психології, досі недостатньо осмислені саме у *логічному* плані. Між тим якраз тут слід шукати механізм доповняльності різних ідей психічного, які – подібно до відображуваних ними феноменів - виключають і водночас *покладають* одна одну. Механізм цього взаємопокладання, на нашу думку, може бути розкритий на шляху розробки «групи логічних перетворень», окресленої В.С. Біблером, - сполучення: 1) логіки *начала* буття й мислення; 2) логіки *парадоксу* (взаємовиведення протилежних тверджень, ідей); 3) логіки *трансдукції* (граничного переходу) різних способів розуміння й, нарешті, 4) логіки їх *діалогу* [3]. Відтак перспективною є спроба реконструювати (власне, розбудувати) такі стосунки між «логічними осередками» (В.А. Роменець) різних психологічних систем.

Суттєво також, що, за концепцією В.С. Біблера, сукупність вищезгаданих відношень «само-та взаємопочинання», парадоксу, трансдукції та діалогу характеризує *буття в культурі*. Тому наш підхід має на меті послідовне

трактування самої психіки та її наукового дослідження саме як феноменів культури. Остання тут розуміється у біблерівських змістових визначеннях – як *форма самодетермінації індивіда*, як *діалог культур*, як покладання «*світу вперше*» і нарешті (що є своєрідним фокусом попередніх визначень) – як *царина творів* [3, 227 - 231]. Відповідна модель психічного життя (і відтак – будови й розвитку психологічного знання), природно, постає *однією* з багатьох, але при цьому не просто «черговою» теорією. Адже, по-перше, ця модель має відобразити форму та зміст *взаємодії різних способів існування психіки* (?) і водночас її різних існуючих та можливих трактувань; по-друге ж, як така, вона має постати не так завершеним знаннєвим продуктом, як гіпотезою-атрактором (предметно-змістовим осередком та стимулом) реального спілкування науковців.

У плані розбудови й застосування такої «метамоделі» слід проаналізувати деякі колізії психологічного пізнання, що найгостріше окреслилися у вищезгаданій період відкритої кризи. Так, нові системи першої третини ХХ ст. виникають передусім у запереченні *історично першого логічного осередку* наукової психології – категорії *свідомості* та відповідних пояснювальних принципів, які мали розкрити будову цього феномену, його засадничо-породжувальну (інтеграційну) роль у психічному житті. Ця критика була зумовлена неспроможністю класичної «свідомісної» парадигми побудувати концепцію дійсно *психологічної* (не суто філософської і не «органічної») цілісності буття індивіда, подолати розрив між постульованою ідеалізом цілісністю свідомості як «духу» та природничо-науковим спрямуванням на вивчення доступних зовнішньому спостереженню окремих фізіологічних явищ. Завважимо, що психологія свідомості, водночас атестуючи себе як природничо-орієнтована - «фізіологічна», - фактично неявно висувала ще одну, альтернативну засадничо-пояснювальну категорію *організму*. Ця внутрішня суперечність спонукала засновників нових систем до методологічних рішень, які заперечували чи «оминали» ідею свідомості *в різний спосіб*, тобто протистояли також і одне одному. Цими шляхами, як показав наш історіологічний аналіз, були:

1) ствердження обмеженої, вторинної ролі суб'єктивно-усвідомлюваних процесів у психічному житті й, натомість, первинності *несвідомого* (психоаналітична парадигма);

2) затвердження у якості предмета психології не «чистого психічного» (ототожнюваного зі свідомістю і відтак буцімто непіддатного «об'єктивному» (зовнішньому) спостереженню), а зовнішніх феноменів: *поведінки*, зокрема як *рефлекторно-реактивної дії* (радикальний біхевіоризм, школа Павлова, рефлексологія); *предметної діяльності* (радянська психологія); *соціальної взаємодії* або *спілкування* (соціологічна школа, інтеракціонізм тощо);

3) затвердження у ролі провідних атрибутів (генералізація) феноменів, які до цього розглядалися як компоненти чи аспекти свідомості, – *мотиву* (Фрейд, Левін), *образу* (гештальтизм), *мислення* (вюрцбурзька школа, згодом генетична епістемологія), *переживання* (екзистенційні та феноменологічні напрями, які, втім, і надалі використовували категорію свідомості) тощо;

4) заміна свідомості у ролі універсально-інтегративного та пояснювального поняття іншою «метапсихічною» (людинознавчою) категорією – *особистості* («самості» тощо), *смислу*, *цінності* (персоналізм, дещо згодом – екзистенційна та гуманістична орієнтація).

Висновки і подальші перспективи досліджень. Відтак виникли суперечності різного типу: антитеза (конфлікт) *внутрішньо-психічних* начал, на якому наголошував психоаналіз; протилежність *внутрішнього* та *зовнішнього* з переносом локусу дослідницької уваги на останнє; протиставлення психіки (свідомості) як логічного суб'єкта її ж таки *атрибутам* (генералізованим аспектам); «сперечання» різних метапсихічних категорій як альтернативних начал психіки. При цьому, хоча спершу домінував саме агонічний, «конкурентний» план стосунків між провідними орієнтаціями, їхній подальший розвиток, на нашу думку явно чи латентно визначався спробами віднайти сутнісний взаємозв'язок між усіма цими протилежностями. До того ж, всі ці напрями, відкидаючи категорію свідомості як провідну, у підсумку так чи інакше «працювали» на її змістове збагачення й відтак готували її нову актуалізацію як інтегративної, що, на наше переконання, є наразі нагальною перспективою.

Отже, можна припустити, що в усіх цих процесах різні орієнтації шукали (найчастіше спонтанно) сполучення у формах *граничного переходу*, взаємного й водночас автономного *початку*, *парадоксального взаємовиведення*, *діалогічного спілкування* (питання – відповідь – нове запитання...; твердження – його заперечення чи розвиток...). Саме з цих позицій ми надалі продовжуватимемо ретроспективний (і водночас важливий для перспектив інтеграції психологічного знання) аналіз розвитку і здобутків новітньої психології.

Список використаних джерел

1. Балл Г.О. Раціогуманістична орієнтація в методології людинознавства / Г.О. Балл. - К.: Видавництво ПП «СКД», 2017. – 204 с.
2. Бахтин М.М. Естетика словесного творчства / М.М. Бахтин. – М.: Искусство, 1979. – 423 с.
3. Библер В.С. На гранях логіки культури / В.С. Библер. – М.: Рус.феном.общ., 1997. – 440 с.
4. Выготский Л.С. Психология развития как феномен культуры / Л.С. Выготский. – М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. – 512 с.
5. Гусельцева М.С. Проблема изучения психики как междисциплинарного феномена: культурно-аналитический подход / М.С. Гусельцева // Методология и история психологии. – 2009. –Том 4. Выпуск 1. – С.166 – 179.
6. Завгородня О.В. Розробка інструментальних можливостей інтегративно-екзистенційного підходу / О.В. Завгородня // Теоретичні дослідження у психології: Збірник статей. Впор. В.О. Медінцев. – Х.: Монограф, 2018. – Т.5. – С. 113-124

7. Мазиллов В.А. Методологические проблемы психологии в начале XXI века / В.А. Мазиллов // Психологический журнал. – 2006. – №1 (январь). – С.37–53.

8. Роменец В.А., Маноха И.П. Історія психології ХХ ст.: Навч. посібник / В.А. Роменець, І.П. Маноха. – К.: Либідь, 1998. – 992 с.

9. Флоренская Т.А. Диалог в практической психологии / Т.А. Флоренская. – М.: Институт психологии АН СССР, 1991. – 244 с.

10. Юревич А.В. Психология и методология / А.В. Юревич. – М.: Институт психологии РАН, 2005. – 312 с.

11. Ярошевский М.Г. Психология в XX столетии. Теоретические проблемы развития психологической науки / Ярошевский М.Г. – М.: Политиздат, 1974. – 447 с.

References transliterated

1. Ball, G.O. (2017) *Ratsiogumanistichna orientatsiya v metodologiyi lyudinoznavstva* [The Humanistic Orientation in the Methodology of Human Studies]. K. 204 p. (in Ukrainian)

2. Bahtin, M.M. (1979) *Estetika slovesnogo tvorchestva* [Aesthetics of verbal creativity]. M. 423 p. (in Russian)

3. Bibler, V.S. (1997) *Na granyah logiki kulturyi* [On the verge of the logic of culture]. M. 440 p. (in Russian)

4. Vyigotskiy, L.S. (1996) *Psihologiya razvitiya kak fenomen kulturyi* [Developmental psychology as a cultural phenomenon]. M. 512 p. (in Russian)

5. Guseltseva, M.S. (2009) *Problema izucheniya psihiki kak mezhdistsiplinarnogo fenomena: kulturno-analiticheskiy podhod* [The problem of the study of the psyche as an interdisciplinary phenomenon: cultural-analytical approach]. *Metodologiya i istoriya psihologii* [Methodology and the history of psychology]. N. 4 (1). P.166 – 179 (in Russian)

6. Zavgorodnya, O.V. (2018) *Rozrobka Instrumentalnih mozhlivostey integrativno-ekzistentsiynogo pidhodu* [Development of Instrumental Capabilities of an Integrative-Existential Approach]. *Teoretichni doslidzhennya u psihologiyi: Zbirnik statey* [Theoretical Research in Psychology: Collection of Articles]. N. 5. P. 113-124 (in Ukrainian)

7. Mazilov, V.A. (2006) *Metodologicheskie problemy psihologii v nachale XXI veka* [Methodological problems of psychology at the beginning of the XXI century]. *Psihologicheskiy zhurnal* [Psychological journal]. N.1. P.37 – 53 (in Russian)

8. Romenets, V.A., Manoha, I.P. (1998) *Istoriya psihologiyi XX st.: Navch. posibnik* [History of psychology of the twentieth century. manual]. K. 992 p. (in Ukrainian)

9. Florenskaya, T.A. (1991) *Dialog v prakticheskoy psihologii* [Dialogue in practical psychology]. M. 244 p. (in Russian)

10. Yurevich, A.V. (2005) *Psihologiya i metodologiya* [Psychology and Methodology]. M. 312 p. (in Russian)

11. Yaroshevskiy, M.G. (1974) *Psihologiya v XX stoletii. Teoreticheskie problemy razvitiya psihologicheskoy nauki* [Psychology in the twentieth century. Theoretical problems of the development of psychological science]. M. 447 p. (in Russian)

Копылов С.О. Логико-методологические проблемы интеграции психологических культур. Трудности интеграции психологического знания во многом обусловлены отсутствием релевантной общелогической модели сопряжения его компонентов и аспектов, в частности на уровне целостных систем (подходов) как уникальных психологических культур. На онтологическом уровне эта модель должна отображать сверхсложные внутренне-психические отношения и взаимоотношения психики с непсихической действительностью, а на методологическом – соответствующие отношения между подходами, каждый из которых акцентирует то или иное начало (атрибут) психической жизни и определенный способ его исследования. В статье развита гипотеза, что эти реализованные или возможные взаимоотношения могут быть описаны в терминах «группы логических преобразований» (В.С. Библер) - логики парадокса, логики начала бытия и мышления, логики трансдукции (предельного перехода) и логики диалога. С этих позиций намечена методика и направления анализа отношений между логическими ядрами основных систем новейшей психологии, и соответственно – пути их интегративного диалога.

Ключевые слова: логическая модель интеграции, психологическая культура, интегративный диалог.

Kopylov S. Logical and methodological problems of integration of psychological cultures. The difficulties of integrating psychological knowledge are largely due to the lack of a relevant general logical model of joining of its components and aspects, in particular at the level of holistic systems (approaches) as unique psychological cultures. At the ontological level, this model should reflect super-complex internal-mental relationships and relationships of the psyche with unmental reality, and on the methodological level - the corresponding relationship between approaches, each of which accentuates a particular beginning (attribute) of mental life and a certain way of its study. In the article, the hypothesis that these realized or possible relationships can be described in terms of "group of logical transformations" (V.S. Bibler) - the logic of paradox, logic of the beginning of existence and thinking, the logic of transduction (extreme transition) and logic of dialogue. From these positions, the methodology of the course of analysis of the relationship between the logical cores of the main systems of the latest psychology, and accordingly a way of its integrative dialogue.

Key words: logical model of integration, psychological culture, integrative dialogue.